

หนังสืออ่านประกอบอ้างอิงสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษา

เรื่อง

วัชพืช

เรื่อง : กัมพูช นุชนาคร

ภาพ : อนุชา สีหอุไร

ทุ่งหญ้าคา

ดอกหญ้าคา

วัชพืช ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้แยกไว้ว่ามาจากคำ ๒ คำ คือ

วัช มาจากคำว่า วัชชะ หมายถึง สิ่งที่ควรละทิ้ง โทษและความผิด
พืช หมายถึง เมล็ดพันธุ์ไม้ สิ่งที่จะเป็นพันธุ์ต่อไป พรรณไม้ที่งอก
อยู่ตามที่แตกต่างกัน

เมื่อรวม ๒ คำเข้าด้วยกัน วัชพืชจึงหมายถึงพืชที่ไม่ต้องการ หรือ
โทษของพรรณไม้ที่งอกอยู่ตามต่างๆ หรือหมายถึงเมล็ดพันธุ์ไม้ที่ควรละทิ้ง
หรือหมายถึงพืชที่เป็นโทษนั่นเอง

แต่ความจริงแล้ว วัชพืชมีทั้งที่เป็นโทษและเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์
แต่ส่วนใหญ่แล้ววัชพืชมีโทษมากกว่ามีประโยชน์

วัชพืชขึ้นอยู่ทั่วไปตามพื้นดินที่พบเห็นส่วนมาก ได้แก่ หญ้า หญ้าในที่นี้หมายถึงหญ้าที่ขึ้นผิดที่ คือขอบขึ้นในที่ที่เราไม่ต้องการให้ขึ้น เช่น ขึ้นบริเวณร่องผัก หรือสวนผัก หรือในที่ที่เราปลูกพืชไร่ต่างๆ

ในนาข้าวเราจะพบสาหร่าย จอก แหน แหนแดง ฯลฯ ซึ่งเป็นวัชพืชเช่นเดียวกัน

วัชพืชแบ่งออกตามลักษณะที่เกิดขึ้นได้เป็น ๒ พวก คือ

๑. วัชพืชที่เกิดบนบก เรียกว่า **วัชพืชบก** แบ่งตามรูปร่างลักษณะได้ ๓ ชนิด คือ

๑.๑ วัชพืชล้มลุกทั่วๆ ไป ลำต้นมักจะอ่อน ชนิดนี้แพร่หลายได้รวดเร็วมาก จึงเป็นวัชพืชที่มีโทษร้ายแรงต่อชาวไร่ ชาวนา ได้แก่ พวกหญ้า ชนิดต่างๆ เช่น หญ้าคา หญ้าแห้วหมู หญ้าชันกาด หญ้าปล้อง หญ้าตีนกา เป็นต้น

แหน สาหร่าย

จอก

จอก แหน ในนาข้าว

หญ้าขน

วัชพืชล้มลุกยังแบ่งออกได้เป็น ๒ พวก คือ พวกอายุสั้น เป็นวัชพืชที่มีอายุได้ไม่เกิน ๑ ปี หรือเพียง ๑ ฤดู และพวกที่มีอายุยืนยาวเกิน ๒ ปีขึ้นไป วัชพืชบางชนิดมีลำต้นทอดไปตามผิวดินที่มีลักษณะคล้ายรากเรียกว่า ไหล ไหลจะเลื้อยซอนไปตามผิวดิน แตกเป็นหน่อขึ้น และสามารถแตกรากออกตามข้อที่นอนติดผิวดินและผิวน้ำได้ เช่น หญ้าคา ผักแว่น บอน จอก ตั๊กแตนา เป็นต้น

๑.๒ วัชพืชไม้พุ่ม มีลักษณะต้นขึ้นรวมกันเป็นพุ่ม ขึ้นอยู่ทั่วไปตามบริเวณป่าละเมาะ หรือป่าโปร่ง วัชพืชประเภทนี้จะมีปัญหาเฉพาะบริเวณที่ดินที่เพิ่งบุกเบิกใหม่ๆ เพื่อการเพาะปลูก ถ้าทำลายไม่หมดก็จะมีรากหลงเหลืออยู่ และสามารถเกิดใหม่ได้ เช่น ต้นสาบเสือ ผักขม

๑.๓ วัชพืชไม้ต้น มีลักษณะเป็นไม้ต้นที่ลำต้นไม่โตนัก วัชพืชประเภทนี้ไม่ค่อยมีปัญหามากนัก เพราะสามารถทำลายได้ง่ายกว่าวัชพืชชนิดอื่นๆ เช่น โสน กระถิน ตะขบ

ห้องสมุดประชาชนจังหวัดตาก

พุ่มต้นสาบเสือ

วัชพืชน้ำ

๒. วัชพืชที่เกิดขึ้นในน้ำ เรียกว่า **วัชพืชน้ำ** เป็นวัชพืชที่ขึ้นในน้ำหรือริมน้ำ แบ่งแยกตามรูปร่างลักษณะได้ ๔ ชนิด คือ

๒.๑ พวกลอยเหนือผิวน้ำ รากอยู่ใต้น้ำ หยั่งไม่ถึงดิน ได้แก่ พวก จอก แหน ผักตบชวา ฯลฯ

๒.๒ พวกรากหยั่งถึงดิน ดอกและใบลอยบริเวณน้ำ ได้แก่ พวกบัว ต่างๆ สาหร่ายข้าวเหนียว

๒.๓ พวกอยู่ใต้น้ำ รากหยั่งถึงดิน ได้แก่ สาหร่ายหางกระรอก สันตะวาใบข้าว

๒.๔ พวกที่ชอบขึ้นตามพื้นดินแฉะๆ เช่น ตามบริเวณริมตลิ่ง หรือ บริเวณที่มีน้ำขังแฉะๆ ได้แก่ ต้นกกสามเหลี่ยม เล้ง ผักเป็ด หัวทรวงกระเทียม ผักแว่น ญูปถาษี ฯลฯ

ตั๋ยตั่ง

ฝักตั๋ยตั่ง

หญ้ำเจ้าชู้

วัชพืชแพร่พันธุ์ได้โดยวิธีง่ายๆ ส่วนใหญ่จะแพร่พันธุ์ด้วยเมล็ด บางชนิดแพร่พันธุ์ได้ด้วยข้อของรากผิวดินที่เราเรียกว่าไหล ตัวอย่างเช่น ต้นแห้วหมูแพร่พันธุ์ได้ทั้งหัวและไหล บางชนิดแพร่พันธุ์ได้ไกลโดยวิธีการ แตกกระจายของฝัก ช่วยให้เมล็ดกระเด็นไปได้ไกล เช่น ต้นตั๋ยตั่ง

วัชพืชส่วนใหญ่จะแพร่พันธุ์ขยายไปได้โดยมีปัจจัยอื่นเข้ามาเป็น เครื่องช่วยพาไปได้ไกลๆ และรวดเร็ว คือ

๑. สัตว์ สัตว์ที่กินวัชพืชและมีเมล็ดติดเข้าไปด้วย เมื่อสัตว์ถ่ายมูล ออกมาพร้อมทั้งเมล็ดพืชตกลงถึงพื้นดินก็สามารถงอกได้ เมล็ดวัชพืชบาง ชนิดจะติดไปกับขนสัตว์จากที่หนึ่งไปแพร่พันธุ์ยังอีกที่หนึ่งได้ด้วย

ทุ่งหญ้าจรจบ

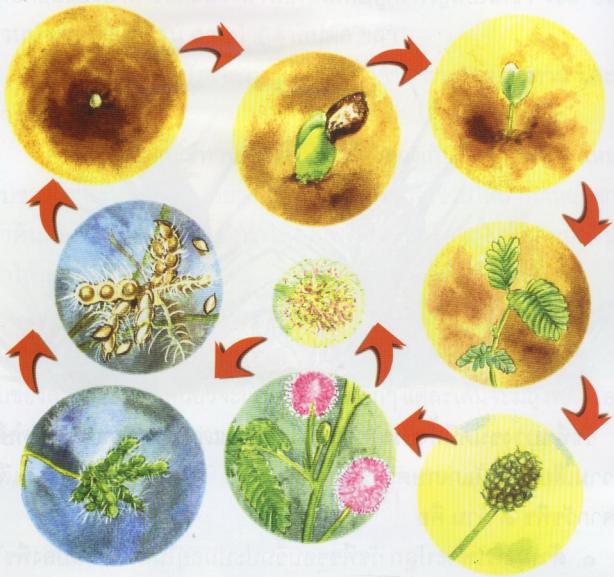
เมล็ดต้นหญ้าจรจบ

๒. คน วัชพืชบางชนิดติดเสื้อผ้าของคนจากที่หนึ่งไปออกอีกที่หนึ่งได้ เช่น ดอกหญ้าเจ้าชู้ เมล็ดต้นเล้ง แต่วิธีที่คนสามารถแพร่พันธุ์วัชพืชได้รวดเร็วและไปได้ไกลๆ มากก็คือ วิธีการที่นำเอาพันธุ์จากที่อื่นมาทดลองปลูกเพื่อหวังให้เกิดประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เป็นอาหารสัตว์ โดยนำหญ้าชนิดหนึ่งมาจากอินเดีย ภายหลังตั้งชื่อว่าหญ้าจรจบ เนื่องจากแพร่พันธุ์ได้รวดเร็วมาก บางชนิดเห็นว่าเป็นพันธุ์ไม่แปลกดี ไม่มีในเมืองไทย เช่น ต้นไมยราบยักษ์ บางชนิดเห็นว่ามีดอกสวยงาม เช่น ต้นผักตบชวา หรือ ต้นต้อยติ่ง

วัชพืชบางชนิดเมล็ดจะติดมากับพันธุ์เมล็ดพืชอื่นๆ ที่นำเข้ามาปลูก เช่น ติดมากับเมล็ดข้าวโพดที่ส่งพันธุ์มาจากต่างประเทศ

ปัจจุบันวัชพืชขยายพันธุ์ได้รวดเร็ว โดยที่มนุษย์ขุดดินจากที่หนึ่งไปถมยังอีกที่หนึ่ง เพื่อถมที่ลุ่ม ถมที่ปลูกบ้าน ถมที่เพื่อทำการเกษตร ฯลฯ

วงจรการขยายพันธุ์ของต้นไมยราบ

๓. ลม ลมสามารถพัดพาเมล็ดพืชบางชนิดที่มีน้ำหนักเบา หรือบางชนิดที่ผนังเมล็ดมีแผ่นบางคล้ายปีก หรือบางชนิดที่เมล็ดจะมีขนเบาคล้ายปุยนุ่ม ปลิวไปตกยังที่ไกลๆ ได้รวดเร็ว เช่น เมล็ดต้นหญ้าขจรจบ ดอกมีขนเป็นพู่ ปลิวลอยไปตามลมได้ดีมาก

๔. น้ำ วัชพืชบกที่ขึ้นอยู่ริมน้ำ หรือวัชพืชน้ำ เมล็ดจะลอยไปตามน้ำ ก็จะแพร่พันธุ์ไปได้รวดเร็วมาก เช่น ต้นต้อยติ่ง ต้นไมยราบยักษ์ เดิมขึ้นมากในจังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันแพร่หลายไปยังจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ

วัชพืชในแปลงพืชไร่

วัชพืชบางชนิดมีทั้งประโยชน์และโทษ แต่ส่วนใหญ่จะมีแต่โทษที่
ทำความเสียหายให้แก่เกษตรกรด้านการเกษตร เกษตรกรได้รับความเสีย
หายจากวัชพืช ๓ ด้าน คือ

๑. ด้านการเพาะปลูก วัชพืชชอบขึ้นปะปนอยู่ในนาข้าว แปลงพืชไร่
คอยแย่งอาหารในดิน ปุ๋ย น้ำ และแสงสว่าง นอกจากนี้วัชพืชยังเป็นที่อาศัย
ของแมลงและสัตว์ที่คอยทำลายต้นข้าวและพืชไร่ ทำให้ผลผลิตต่างๆ
ของเกษตรกรลดต่ำลง ทำให้รายได้ลดต่ำลงด้วย เกิดการขาดทุน

๒. ด้านการเลี้ยงสัตว์ วัชพืชบางชนิดมีพิษขึ้นปะปนอยู่กับพืชอื่นๆ
ที่เป็นอาหารของสัตว์ เมื่อสัตว์กินเข้าไปจะทำให้ไม่เจริญเติบโต หรือเจริญ
เติบโตช้ากลายเป็นสัตว์แควะแกร็น วัชพืชบางชนิดมีกลิ่นคาวจัด เช่น คารา
เมื่อวัวกินเข้าไปแล้วทำให้นมวัวมีกลิ่นไปด้วย มนุษย์บริโภคไม่ได้ ด้วยเหตุผล
เหล่านี้ ผลผลิตด้านปศุสัตว์ก็จะลดต่ำไปด้วย

๓. **ด้านการปลูกป่าไม้** วัชพืชบางชนิดชอบขึ้นตามบริเวณที่ปลูกป่า เพื่อคอยแย่งอาหารและน้ำ ทำให้ต้นไม้ที่ปลูกเจริญเติบโตช้า เช่น บริเวณสวนป่าสัก สวนป่าสน สวนป่ายูคาลิปตัส ฯลฯ

นอกจากนี้วัชพืชยังทำความเสียหายทางด้าน **การชลประทาน** และด้าน **การประมง** อีกคือ

ด้านการชลประทาน วัชพืชที่ขึ้นตามอ่างเก็บน้ำ เช่น จอก แหน ผักตบชวา จะทำให้น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว เพราะวัชพืชช่วยให้น้ำระเหยออกทางลำต้นและใบได้เร็ว และยังทำให้คูคลองส่งน้ำหรือทางระบายน้ำตื้นเขิน ทำให้ระบายน้ำได้ไม่สะดวก

ด้านการประมง วัชพืชน้ำกีดขวางการจับสัตว์น้ำ วัชพืชแย่งออกซิเจนในน้ำ ทำให้สัตว์น้ำมีจำนวนลดลง วัชพืชบางชนิดกินสัตว์น้ำเป็นอาหาร เช่น ใบของสาหร่ายข้าวเหนียวจะแตกเป็นเส้นเล็กๆ แต่ละเส้นจะมีถุงฟองออกมาใช้สำหรับดักแมลงเป็นอาหาร

วัชพืชในสวนป่า

ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา

วัสดุพืชที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์ก็มีไม่น้อยเหมือนกัน

วัสดุพืชบก เช่น หน่อขจรจบ ต้นอ่อนใช้เป็นอาหารสัตว์ ส่วนต้นแก่ใช้ทำกระดาด หน่อขมเทียน ใช้ตำคั้นเอาน้ำมาผสมแป้งทำขนม ช่วยไม่ให้ติดไฟตอ ฯลฯ

วัสดุพืชน้ำบางชนิดใช้เป็นอาหารได้ เช่น ผักแว่น ไข่น้ำ ฯลฯ บางชนิดใช้เป็นอาหารสัตว์ เช่น สาหร่าย ผักตบชวา แหน ฯลฯ

บางชนิดใช้ทำปุ๋ยและของใช้ได้ เช่น แหนแดง ผักตบชวา บางชนิดมนุษย์นำมาทำเครื่องประดับ เช่น เมล็ดมะกล่ำตาหนู เมล็ดประจำไก่ เมล็ดกระถิน ฯลฯ